

Ἐγνατία ὁδός.. Ἡμερολ.Μεγ.Ἑλλάδος Α.τόμος

12 εἰκόνας.

Τό κάστρο βρίσκεται, στή βορειοδυτική άκρα. τής
λίμνης Μπουρούς, τής Βιστονίδος τῶν ἀρχαίων. Δέν ἀπέχει
οὔτε πέντε λεπτά ἀπό μπροστά του δέ περνοῦσε ἡ μεγάλη
Εγνατία ὁδός, ποῦ τά λείψανά της, τά γεφυράκιά της, καί τό
λιθοστρώτό της σώζονται ἀκόμα ἐδῶ κ' ἐκεῖ, ὄχι βέβαια ὅπως

Πύρρον - Λαίω = Περιδρομία, παρά τῇ Σπιδάρῃ Κηφισοῦ (ἐν Κηφισοῦ)
 περὶ τῆς ἐν ἐν τῇ Σπιδάρῃ Κηφισοῦ τῇ
 τοῦ Κηφισοῦ Κηφισοῦ τῇ Μαρ. (1936).

Σελ. 197

ήτανε καμωμένα στα ρωμαϊκά χρόνια ἀλλ' ὅπως τὰ ἀφήσανε οἱ
Βυζαντινοὶ καὶ οἱ Τοῦρκοι, ἐπειτα ἀπὸ πολλές ἐπιδιορθώσεις
τὰ γεφυράκια μάλιστα εἶναι ἀρκετὰ παλαιά, χωρὶς ἀλλὰ Βυζαν-
τινά, καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὸν τρόπο ποῦ εἶναι **χ**τισμένα καὶ
ἀπ' τὰ μεγάλα καὶ καλοψημένα τοῦβλα τους. Τὸ κάστρο σώζεται
μισογκρεμισμένο. Οἱ τοῖχοί του εἶναι σωριασμένοι σχεδὸν ὁ-
λότελα, ἀλλὰ οἱ πύργοι του σώζονται ἐδῶ κ' ἐκεῖ σχεδὸν ἀκέ-
ραιοι, μὲ τίς ἀποθήκες τους καὶ τις κάμαρες τους, ποῦ ἄλλο-
τε στέγαζαν στρατιῶτες καὶ τώρα φιλοξενοῦν φεῖδια.....
Τὸ τεῖχος εἶναι χτισμένο τὸ περισσότερο μὲ τὸν τρόπο ποῦ
χτίζανε στὰ τελευταῖα χρόνια τοῦ Βυζαντίου, μὲ πέτρες δηλα-
δὴ κοινές, ἀπὲλέκητες γεμίζοντας τὰ ἀναμεταξύ μὲ κεραμυδά-
κια. Ζωνάρια ἀπὸ τοῦβλα, ὅπως συνηθίζονται στὰ παλαιότερα
κάστρα, δὲν εἶδα πουθενά.

Σελ. 204.

Ἐπειτα ἀπὸ τὸ Στράβωνα ἔχουμε ἓνα Ρωμαῖο γεωγρά-
φο τὸν Πομπώνιο Μελᾶ, ποῦ μᾶς ἀναφέρει πάλι τὸ Διομήδη (II 28)
"ὅτι αὐτὸ τὸ μέρος, λέγει μιᾶντας διὰ τὸν τόπο αὐτό, γεννήθηκε
ὁ Διομήδης ποῦ συνηθίζε νὰ ρήχνη τοὺς ξένους γιὰ ταγὴ στ' ἀν-
θρωποφάγα ἄλογά του, Ἀῖγο ὕστερα ἀπ'
τὸ Μελᾶ ὁ σοφὸς Ρωμαῖος φυσικὸς Πλίνιος μᾶς δίδει ἓνα Θρακι-
κὸ ὄνομα γιὰ τὴν πόλι τοῦ Διομήδη, ποῦ δὲν τὸ
βρίσκουμε ἄλλοῦ. Τὸ βρίσκουμε βέβαια καὶ στὸ **Χολῖνο** καὶ στὸ
Μαρτιανὸ Καπέλλα, ἀλλὰ αὐτῶν πηγὴ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Πλίνιος.

Μπουρούς Κάστρο

Ἀναστασιούπολις.

Σελ. 204

Ἀπὸ ποῦ τὸ πήρε ὁ Πλίνιος δὲν ξέρουμε, δὲν φαίνεται ὅμως νὰ εἶναι καὶ ψεύτικο, γιὰτὶ καὶ κάτι ἄλλα παρόμοια θρακικὰ ὀνόματα βρίσκονται, σὰν π.χ. Τήριζα καὶ Τήριζις ἄκρα καὶ Τιριστρία ἢ Τιριστρίς ἄκρα καὶ Τιρίστασις καὶ Τιριστή πόλις, ποῦ ἀποδίδονται καὶ σὲ πόλεις καὶ σὲ ἀκρωτήρια, δὲν εἶναι δὲ ἀπίθανο αὐτὸ ποῦ μας λέγει ὁ Στράβων Καρτέρά νὰ εἶναι ἀπλούστατα τὸ ἑλληνικὸ τοῦ θρακικοῦ Τήριδα. Ἀφήνω στοὺς γλωσσολόγους νὰ ξεδιαλύνουν ἂν καὶ ἡ προελληνικὴ, ἡ κυκλώπιος Τίρυνς, μπορεῖ νὰ μῇ στήν ἴδια σειρὰ.

Ἐπειτα ἀπ' τὸν Πλίνια ξαναγυρίζουμε πάλι στὸ Διομήδη. Τὰ ρωμαϊκὰ σελ. 205 ὁδοιπορικὰ, τοῦ Ἀντωνίου καὶ τὸ ἱεροσολυμίτικο, ποῦ προέρχονται φαίνεται ἀπ' τὸν τέταρτο π.χ. αἰῶνα, καθὼς καὶ ὁ χάρτης τοῦ σημειωτέον στὸ ἴδιο μέρος λατινικὸ σταθμὸ γιὰ ν' ἀλλάζουν τ' ἄλογα μὲ τ' ὄνομα

Ἐπειτα ἀπ' τὰ ὁδοιπορικὰ χάνουμε πιά τὸ Διομήδη καὶ τὸ στάβλο του καὶ ἔχουμε στὸν τόπο αὐτὸ νέο ὄνομα, ὄνομα πόλης, καὶ δὲν μποροῦσε παρά νὰ γίνῃ αὐτοῦ κάπου πόλη, ἀφ' οὗ ἀπ' ἐκεῖ περνοῦσε ὁ κυριώτερος δρόμος τοῦ κράτους ἡ Ἐγνατία, ὁ δὲ τὸς ἦτανε στρατηγικὸς, στενὸς, μπροστὰ μὲ τὴν λίμνη καὶ πίσω σὲ λίγη ἀπόστασι μὲ τὰ βουνά. Τὸ ὄνομα αὐτὸ εἶναι Ἀναστασιούπολις καὶ τὸ βρίσκουμε πιά πρώτη φορὰ στὸν Προκόπιο (Περὶ κτισμάτων ΙΥ 11) τὸ ἕκτον αἰῶνα, δηλαδὴ στὰ χρόνια τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἐκτός αὐτοῦ τὸ βρίσκουμε καὶ στήν "Ἐκθεσιν πρωτοκλησιῶν, πατριαρχῶν τε καὶ μητροπολιτῶν" τοῦ Ἐπιφανίου τοῦ Κύπρου, ποῦ ἔζησε στὸ Δ' αἰῶνα. Ἀλλὰ ἡ Ἐκθεσις αὕτη, μολονότι παλαιά, δὲν εἶ-

Μπουρούς Κάστρο

Ἀναστασιούπολις.

ναι τοῦ Ἐπιφανίου, ὅπως δείχνει καί τὸ ὄνομα Ἀναστασιούπο-
λις ποῦ προϋποθέτει τὸν αὐτοκράτορα Ἀναστάσιον, τοῦ βασι-
σελ. 206 λευε στά τέλη τοῦ Ε! καί στήν ἀρχή τοῦ ς. αἰῶνα
(491-518).

Εἶκο τὸ μονόγραμμα τοῦ ἀριστεροῦ τοίχους.

Ποῖος ὅμως μᾶς λέγει πῶς ἡ Ἀναστασιούπολις αὕτη εἶναι τὸ
Μπουροῦ καλέ τὸ σημερινό; Πρῶτα πρῶτα ὁ Ἰδιος ὁ Προκόπιος
ὀρίζει καθαρά πῶς ἡ πόλη αὕτη ἦταν στήν ἐπαρχία Ροδόπης .
Ἐπομένως δέν μπορεῖ νά γίνη καμμία σύγχυσι, μέ ἄλλες πόλεις
ποῦ εἶχαν τὸ ἴδιο ὄνομα στήν Ἀσία. Ἐπειτά ὁ τόπος καθὼς μᾶς
τὸ περιγράφει δέν μπορεῖ νά εἶναι ἄλλος ἢ αὐτός. Ἡ Ἀνα-
στασιούπολις ἦταν κοντά στήν παραλία, ὅπου ἄραζαν καί πλοῖα.
Εἶχε καί τεῖχος γύρο γύρο, ἀλλά αὐτό δέν ἔφθανε ὡς τήν θάλασ-
σα καί γι' αὐτό πολλές φορές οἱ Οὐννοὶ ποῦ κατὰτρεχαν τὰ με-
ρη αὐτά τσάκωναν τὰ πλοῖα, ποῦ πηγαιναν ἀνύποπτα ν' ἀράξουν
καί μ' αὐτά κατόπι λεηλατοῦσαν καί τὰ σησιά. Ὁ Ἰουστινιανός
τριγύρισε καί τήν παραλία μέ τὸ τεῖχος καί ἔτσι ἐξασφάλισε
πλοῖα μαζί καί νησιά. Ἐπειτα ἔφερε καί νερό ἀπ' τὸ βουνό μέ

σελ.206.

ὕδραγωγέῳ τεράστιο στό ψήλος.Τό ὕδραγωγέῳ αὐτό θά εἶναι ' ἀκριβῶς τό περιέργο διπλό τεῖχος ποῦ φεύγει,ὅπως εἶπαμε,ἀπ' τό κάστρο καί φτάνει ὡς τά πόδια τοῦ βουνοῦ,ἀγκαλιάζοντας τή ρεματιά μέ τά πλατάνια.Δέν εγείνει δέ φαίνεται μέ καμάρες, καί οὔτε φαίνεται νά ἔχη καί πόρτες,ἴσια ἴσια γιά νά χρησι- μεύη καί γιά φύλαξι τοῦ τόπου,γιατί ἐμπόδιζε τοῦς βαρβάρους ποῦ θά'ρχόντανε ἀπ'τήν κοιλάδα,ποῦ βγαίνει ἀπ'τή σημερινή Βουλγαρία στήν Εὐάνθη,κα'ἀπ'τό Νέστο,γιά νά λεηλατήσουν καί τήν πλουσία παιδιάδα τῆς Ροδόπης,τῆς σημερινῆς Γκιουμουρτζί- νας.Τό ἴδιο ἔκανε πολύ ὑστερώτερα ὁ Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολό- γος στή Χριστούπολι,οἱδ' στενὸ δηλ.τῆς Καβάλλας,γιά νά ἐποδί- ση τοῦς Καταλάνους,ποῦ εἴαν περάσει στή Μακεδονία,νά ξανα- γυρίσουν πρὸς τή Θράκη.Ὅτι δέ τό δυνατό αὐτό ὕδραγωγέῳ τῆς Ἀναστασιούπολης εἶχε καί τοῦτο τό σκοπὸ φαίνεται ἀκριβῶς ἀπ' τοῦς πύργους πᾶν ἔχει πρὸς τή δυτική πλευρά,πρὸς τό μέρος τῆς Μακεδονίας,καί οἱ ὅποιοι ὅπως φαίνεται ἀπ'τό χρίσιμό τους εἶναι τῶν χρόνων τῶν Παλαιολόγων.Ἀκόμα θά μπορούσε κανένας νά προσθέσῃ πῶς ἴσως ἐξ ἀρχῆς τό ὕδραγωγέῳ αὐτό νά εἶχε καί προφυλαχτικὸ σκοπὸ,καί πῶς δέν χτίστηκε ἀπ'τόν Ἰουστινιανό,

σελ.207 ἀλλ'ἀπ'τόν Ἀναστάσιο,ποῦ καί στήν Κωνσταντινούπολι εἶχε χτίσει παρόμοιο ἐγκάρσιο τεῖχος,ὁ δέ Ἰουστινιανὸς νά τό ξανάχτισε,ὅπως ξανάχτισε καί τό κάστρο τῆς πόλης.Τήν ὑπόθε- σι αὐτὴ βοηθᾷ καί τό χτίσιμο τοῦ ὕδραγωγείου,ὅσο μπορεῖ βέβαια κανένας νά βασισθῇ σ'αὐτό ποῦ σέ μερικὰ μέρη μοιάζει σάν πιδ παλιδ ἀπ'τόν Ἰουστινιανό.Ἔτσι ἀπ'τήν τοπική περιγρα- φή ποῦ μᾶς δίνει ὁ Προκόπιος εἶναι ὀλοφάνερο πῶς ἡ Ἀναστασι- ούπολι δέν μπορεῖ νά εἶναι ἄλλη παρὰ τὸ μπουρὸ καλέ.Δέν μπο-

σελ. 208

ροῦμε δέ νά υποθετήσουμε τήν 'Αναστασιούπολι χαμηλότερα στήν
 έξοδο τῆς Βιστονίδος, ὅπου σήμερα βρίσκεται τό Πόρτο Λάγο, για-
 τί εἶναι πολύ μακριά ἀπ' ἡμᾶς βουνά καί δέν ἔχει κανένα ἔχνος ὑ-
 δραγωγείου, ποῦ μᾶς τό ἀναφέρει τόσο καθαρά ὁ Προκόπιος· οὔτε
 ὅπως θέλει ὁ *Tafel* κοντά στόν Ἑβρο, ὅπου δέν ὑπάρχουν τό ἐρείπια
 τοῦ ὑδραγωγίου, ποῦ καί ὁ ἴδιος τό ἀναζητᾷ (*sedem huius loci
 reliquiae grandis aqueductus si quae supersund, aliquando defini-*
ent... De via cognata Ras orientalis σελ. 38)

*Ἐξω ὅμως ἀπ' τήν γεωγραφική αὐτή ἀπόδειξι πῶς τό κάστρο
 τῆς Μπουρούς εἶναι ἡ 'Αναστασιούπολι ἔχουμε καί ἄλλη ἀπ' ἡμᾶς τε-
 λευταῖα βυζαντινά χρόνια. Ὁ Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνός στήν ἱστο-
 ρία του, ἐκεῖ ποῦ μᾶς περιγράφει τίς προσπάθειές του γιά νά πάρ-
 ρη τό κάστρο, ποῦ ἔμειναν πιστά στό νόμιμο αὐτοκράτορα τοῦ Βυ-
 ζαντίου, τό μικρό Ἰωάννη τόν Παι τον Παλαιολόγο, μᾶς μιλά καί γιά
 μιὰ πόλι ποῦ τῇ λέγει "Περιθεώριον" (ὁ Γρηγοῤ, ἄλλος σύγχρο-
 νος ἱστορικός, τῇ γράφει Περιθώριον). Αὐτή, λέγει (I 542, 10 II
 197, 10 Βόνγ.) εἶναι ἡ παλαιά πόλι, ποῦ ἔχτισε ὁ 'Αναστάσιος καί
 τῆς ἔδωσε καί τό ὄνομά του καί ποῦ τῇ βρῆκε ὁ 'Ανδρόνικος ὁ
 Παλαιολόγος (ὁ νεώτερος) κατασκαμμένη καί τήν ξανάχτισε, ὅπως
 ξανάχτισε καί τήν 'Αμφίπολι, ὅχι ὅση ἦταν παλιά, ἀλλά ὅσημποροῦ-
 σε, καί τῆς ἔδωσε τό νέο ὄνομα Περιθεώριον. Τήν ἀλήθεια τῶν πλη-
 ροφοριῶν αὐτῶν τοῦ Καντακουζηνοῦ βεβαιώνουν καί τά μονογράμμα-
 τα τῶν Παλαιολόγων, ποῦ βρήκαμε ἀπ' τίς δύο μεριές τῆς μεγάλης
 πόρτας καί στόν ἕνα πύργο. Τό Περιθεώριο αὐτό ὁ Καντακουζηνός
 τό θέλει παραθαλάσσιο ποῦ φυσικά μπορεῖ νά εἶναι καί παραλίμ-
 νιο, ἀφ' οὔ ἡ Μπουρού εἶναι λιμνοθάλασσα καί τά πλοῖα ἄλλοτε
 ἔμπαιναν καί σ' αὐτή, τό βάζει δέ κοντά στά ἐρείπια τῆς παλιᾶς

σελ.208

Μεσσήνης (II 431),ή όποία δέν είναι άλλη από τή Μαξιμιανούπολι
καί ύστερώτερα Μοσινόπολι,τήν *Persinlis* τών όδοιπορικῶν καί
τῶν ρωμαϊκῶν χαρτῶν,τῆς όποίας πᾶ έρείπια καί σήμερα όνομά-
ζονται μέ τό ίδιο όνομα, Μεσίνε καλεοῦν.Ότι δέ τό Περιθεώριο

σελ.209

αὐτό τῶν χρόνων τοῦ Καντακουζηνοῦ δηλ.ή παλιά Ἀναστασιούπολι,
δέ βρισκόντανε στή θέσι τοῦ Πόρτο Λάγου φαίνεται καί από τήν
έξῃς πληροφορία τοῦ Ἰδίου Καντακουζηνοῦ. Ὁ Καντακουζηνός,λέγει
(I 470),βρισκόντανε στό Κουμουτζηνά,δηλ.στή σημερινή Γκιουμουρ-
τζίνα,όταν ὁ Τοῦρκος Ἀμούρ ξεμπάρκαρε πιά κοῦρσο στή Ποροῦν,

Εἰκ.8 Τό μονόγραμμα τοῦ ἀνατολικοῦ πύργου

παράλυνε τῆς θράκης χώραν καταντικρὺ Κουμουτζηνῶν". Ἡ Ποροῦ
αὕτη διετεήρησε καί σήμερα τό όνομά της.Εἶναι ἡ Μπουροῦ,τό νη-
σάκι δηλαδή ὅπου εἶναι χτισμένα τά λίγα σπίτια τοῦ περιφήμου
Ιχθυότροφείου τῆς θράκης,ἀκριβῶς ἀντίκρυ στήν εἴσοδο,στόν
Πόρο τῆς λίμνης,ἀπ' ὅπου πῆρε καί τό όνομα.Εἶναι δέ πολύ κοντά
στό Λάγος,μόλις δύο χιλιόμετρα. Ἄν λοιπόν ἦταν τό Περιθεώριο
στό Λάγος,δέν ὑπῆρχε ἀμφιβολία πῶς διαφορετικά θά μιλοῦσε ὁ
Καντακουζηνός,δέν θά παρέλειπε νά τό ἀναφέρῃ ἀφ' οὗ ἦταν τόσο

σελ.210

κοντά στον τόπο της αποβίβασης, έξω δέ απ'αυτό καί οι Τούρκοι πειραταί θά δυσκολευόνταν νά ξεμπαρκάρουν κάτω απ'τά τείχη μιανής καλά φυλαγμένης πόλης, όπως ήταν τό Περιθεώριο, ποῦ μπορούσε ν'ἀντισταθῇ σ'ὅλες τίς ἐπιθέσεις, τοῦ Καντακουζηνοῦ. Πει-
τα ἄλλη ἀπόδειξι ἔχουμε κι'ἀπ'τά χρόνια τῆς τουρκοκρατίας, τό ὅτι ὁ λαός δέν ἔξεχασε τό ὄνομα Περιθόρι, ποῦ εἶχε ἄλλοτε τό κάστρο τῆς Μπουρούς. Γύρο στά 1665 ἕνας Γάλλος παπᾶς, ἑομολο-
γητής τοῦ πρεσβευτῆ τῆς Γαλλίας ἀτό Παρίσι, ὁ πᾶτερ *Robert de Breux*
ταξιδεύοντας ἀπ'τὴν Κωνσταντινούπολι γιά τή Θεσσαλονίκη πέ-
ρασε ἀναγκαστικά, ἀφ'οῦ ήταν ἀπάνω στό μεγάλο δρόμο, κι'ἀπ'τὴν πόλι αὐτή, ποῦ εἶχε ἀρχίσει πιά νά ἐρημώνεται καί νά ρεῦη καί
μᾶς λέγει πῶς τὴν λέγαν *Perithory* (*Voyage en Turquie et en Grèce, publ*
par H. Pernot-Paris 1925 σ. 83). Ἐπὶ λοιπὸν τὰ σημερινά ἐρεῖπια τοῦ
Μπουροῦ καλέ εἶναι χωρὶς ἀμφιβολία τό Περιθεώριον τοῦ Ἀνδρονί-
κου, ἡ Ἀναστασιούπολις τοῦ Προκοπίου. Τώρα ὅμως ἔρχεται ἕνα ἄλ-
λο. Πῶς τοῦ κατέβηκε τοῦ Ἀνδρονίκου νά ὀνομάσῃ τὴν Ἀναστασιού-
πολι Περιθεώριον; Ποῦ τό βρῆκε αὐτό τό ὄνομα;
Τό ὄνομα δέν τό ἔπλασε ὁ ἴδιος. Ἐκτός ποῦ εἶναι ἕνα ὄνομα Βυ-
ζαντινόν, ποῦ βρίσκεται καί σ'ἄλλους τόπους, ἐδῶ βρίσκóταν καί
πρωτύτερα. Τό βρίσκουμε σπὸ Θ'αἰῶνα στά χρόνια τῆς συνόδου, ποῦ
ἔκανε ὁ Θωτίος στά 872. Στά πρακτικά τῆς συνόδου αὐτῆς (*Μα κς*
17α στ. 376) ἀναφέρεται ἐπίσκοπος Περιθεωρίου. Ἀναφέρεται ἐπί-
σης στά "Νέα τακτικά", ποῦ δημοσίεψε ὁ *Gelzer* μαζί μέ τὴν Πε-
ριγραφὴ τοῦ Γεωργίου τοῦ Κυπρίου, δηλαδή στὴν ἀναγραφὴ " τῆς
τάξεως τῶν μητροπολιτῶν", ἡ ὁποία προέρχεται πιθανώτατα ἀπ'
τά χρόνια τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογέννητου, ποῦ δέν εἶναι
μακριά ἀπ'τά χρόνια τοῦ Θωτίου. Ἀναφέρειναι κατόπι στή συνθήκη
τοῦ Μανουήλ τοῦ Κομνηνοῦ μέ τοὺς Βενετσάνους (1148) ὡς πόλι

σελ. 210

ποῦ ἐπιτρέπεται σ' αὐτοὺς νά ἐμπορεύωνται, ἐπαναλαμβάνεται δέ
καί στά προνόμια ποῦ ἔδωκε στοὺς ἴδιους ὁ Ἰσαάκιος στά 1187

σελ. 212 - (Tafel Thomas, Verkommen z. Handels- und Staatsgesch. Vened I 119 & 184)

Ἀναφέρεται τέλος καί ἀπό τὸν Ἀκροπολίτη (ἐκδ. Heinsberg 23, 10)
μαζὶ μέ τίς ἄλλες πόλεις ποῦ κατέστρεψε γύρο στά 1206 ὁ ἀνήμε-
ρος Βούργαρος τσάρος Σκυλλογιάννης. Ὡστε τὸ ὄνομα τῆς κατεστραμ-
μένης αὐτῆς πόλης ἔδωκε ὁ Ἀνδρόνικος στήν παλιά 'Αναστασιούπο-
λι, ποῦ ξανάχτισε ὁ ἴδιος. Ἐδῶ ὅμως ἔρχεται ἓνα μικρὸ ζήτημα. Κα-
λὰ. Ἡ παλαιὰ Ἀναστασιούπολι, ποῦ βρίσκεται στὸ Μπουροῦ καλέ, πῆ-
ρε στά χρόνια τοῦ Ἀνδρόνικου τοῦ Παλαιολόγου τὸ ὄνομα Περιθε-
ώριο, ἀλλὰ τότε τὸ παλιὸ Περιθεώριο ποῦ βρίσκεται; ἢ μήπως ἡ
ἴδια πόλις συνάλλαξε πολλές φορές τὰ δύο ὀνόματα. Τὸ πρῶγμα εἶ-
ναι κομμάτι δύσκολο. Εὐτυχῶς καὶ γι' αὐτὸ ἔχουμε μερικές πληροφο-
ρίες, ποῦ μᾶς ὁδηγοῦν νά βροῦμε κάποια λύσι στήν ἀπορία μας. Τίς
πληροφορίες αὐτές τίς ἔχουμε πάλι ἀπ' τίς τάξεις τῶν μητροπολι-
τῶν καί ἐπισκόπων τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινούπολης. Εἰς
αὐτά τὰ "Νέα Τάκτικά", ποῦ ἀναφέραμε παρὰ πάνω, ἀνάμεσα στοὺς
ἐπισκόπους, ποῦ πᾶνε στὸ μητροπολίτη Τραπεζανούπολεως, ποῦ ἦταν ἡ
μητρόπολις τῆς ἐπαρχίας Ροδόπης, ἀναφέρεται πρῶτος ὁ τέτρατος
ὁ 'Αναστασιούπολεως, ἐνῶ ὁ Περιθεωρίου ἀναφέρεται πρῶτος μέσα
στοὺς ἐπίσκοπους τῆς μητρόπολης Φιλίππων Μακεδονίας μαζὶ μέ τὸν
Πολυστύλου, δηλ. τῶν παλαιῶν Ἀβδήρων. Σέ μιὰν ἄλλη τέτοια τάξι
(Migne S.G. 107 στ. 371 κέ) τὰ πράγματα περδεύονται κάπως. Ὁ
Ἀναστασιούπολεως ἀναφέρεται μαζὶ μέ τὸν Περιθεωρίου καί μ' ἓναν
Θεοδωρίτου (ἢ Θεοδωρίου) στήν ἐπαρχία Ροδόπης, ἐνῶ στήν ἐπαρχία
Φιλίππων ἀναγράφεται πρῶτος ὁ Θεωρίου. Τὸ μπερδεμα εἶναι φανερό.

ὁ Θεωρίου καὶ Θεοδορίου ἢ Θεοδορίτου καὶ ὁ Περιθεωρίου φαίνεται
σάν νά εἶναι ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, ποῦ χωρίστηκε ποῖος ξέρει ἀπὸ
ποιά σύγχυσι τοῦ συντάκτου τῆς τάξης ἢ τῶν ἀντιγραφῶν, ἐκτός
ἐάν ὁ Θεοδορίου αὐτός ἔχει κάποια σχέσι πρὸς τὴ Θεοδορούπολι
τῆς Ροδόπης, ποῦ ἀναφέρει ὁ Προκόπιος, ἂν ἀντιπροσωπεύει καμιά
ἄλλη ἄγνωστη ἀπ' ἄλλου πο. ἴχνη. Δέν θέλω νά ἐξετάσω περισσότερο
σελ. 214 - τὸ πρᾶγμα. Μᾶς φάνει μόνο τοῦτο, ὅτι καὶ στίς δύο τάξεις
ἔχουμε Ἀναστασιουπόλεως καὶ Περιθεωρίου δύο χωριστοὺς ἐπισκό-
πους. Τὸ ἴδιο χωριστὰ ὑπογράφονται Περιθεωρίου καὶ Ἀναστασιου-
πόλεως καὶ στὰ πρακτικά τῆς συνόδου φωτίου. Δέν εἴματα ὁμως
ἀπολύτως βέβακοι πῶς ὁ Ἀναστασιουπόλεως αὐτός εἶναι τῆς Ρο-
δόπης, γιατί τὸ ὄνομα αὐτὸ τὸ εἶχε καὶ ἄλλη ἐπισκοπὴ τῆς ἐπαρ-
χίας Παλατίας, καὶ στὰ πρακτικά δέν ἀναφέρονται δύο. Ἄν ὁμως κα-
νένανς βάλῃ στὸ νοῦ του πῶς στή σύνοδο αὐτὴ βρισκότανε ὅλοι οἱ
ἀρχιεπίσκοποι καὶ ἐπίσκοποι Ροδόπης δέν φαίνεται πιθανὸ νά ἔλει-
πε ὁ Ἀναστασιουπόλεως. Ἔτσι ἀπ' τίς εἰδήσεις αὐτές ἔχουμε αὐτὸ
τὸ κέρδος, ὅτι μαθαίνουμε θετικά πῶς ὡς τὸν ἕνα τοῦλάχιστο αἰ-
ῶνα τὸ Περιθεώριο καὶ ἡ Ἀναστασιούπολι εἶναι δύο χωριστές ἐπι-
σκοπές καὶ ἐπομένως δύο χωριστές πόλεις.

Καὶ γιὰ μὲν τὴν Ἀναστασιούπολι ξέρουμε πιά ποῦ ἦταν, τὸ Πε-
ριθεώριο ὁμως αὐτὸ τὸ παλιὸ ποῦ ἦταν; Μοῦ φαίνεται πῶς πρέπει
νά τὸ ἀναζητήσουμε κοντὰ στὸ Πολύστυλο, δηλ. τὰ Ἀβδηρα, ποῦ μαζὶ
του πήγαιναν στὸν μητροπολίτη Φιλίππων, ποῦ ἡ δικαιοδοσία του,
ὅπως σήμερα τοῦ Ξάνθης, ἀρχίζει ἀπ' τὴ δυτικὴ πλευρὰ τῆς λίμνης
καὶ ἔφτανε ὡς τὴν Καβάλλα καὶ τοὺς Φιλίππους. Ἔτσι λοιπὸν γιὰ τὸ
Περιθεώριο δέν μένει ἄλλος τόπος παρὰ τὸ σημερινὸ Πόρτο-Λάγο
ὅπου σώζονται καὶ σήμερα ἀκόμα λείψανα καὶ τῆς παλαιᾶς ἑλληνι-
κῆς πόλης Δίκαιας, ἀλλὰ καὶ τοῦ βυζαντινοῦ κάστρου. Τὰ λείψανα
αὐτὰ βρίσκονται ἀκριβῶς σ' ἓνα μέρος ποῦ θὰ δικαιολογοῦσε πο-
λὺ τὸ ὄνομα Περιθεώριο, γιατί ἀπ' ὅλες τίς μεριές πράγματι εἶναι

άνοιχτό καί βλέπει καί φαίνεται, γιατί περιτρυγυρίζεται άπ'τά κλαδιά καί τά παρακλάδια τής λιμνοθάλασσας. Τό συμπέρασμα αυτό δυναμώνει καί μιά είδησι ποϋ παραθέτει ό *Tafel* άπό ένα γιατρό Ιωάννη Κορνηνό, ό όποϊος περιγράφοντας τά μοναστήρια τοϋ Αγίου θρους λέγει καί για τό Βατοπέδι πώς τοϋ χάρισε ό αυτοκράτωρας Αρκάδιος "τό όραιότατον μετόχιον είς τό Περιθεώριον, όμοϋ καί τό σελ. 216. τέταρτον μέρος τής παραθαλασσίας λίμνης καί έργαστήρια πάντα μέσα είς τό καστέλι". Τό όραιότατο αυτό μετόχι, ποϋ καί σήμερα έγινε πάλι χτήμα τοϋ Βατοπεδίου μαζί μέ τή λιμνοθάλασσα, είναι τό μοναστηράκι τοϋ Αγίου Νικολάου, χτισμένο άπάνω σέ νησάκι, γεμάτο άκόμα άπό λείψανα βυ. αντινά, τό δε Καστέλι δέν θα είναι άλλο άπ'τά λείψανα τοϋ τείχους ποϋ σώζονται λίγο παρακάτω, άνάμεσα στόν Αγ Νικόλα καί σπυλαϊός.

Αυτά για τή θέσι τής Αναστασιούπολης καί τοϋ περιθεωρίου καί τά σημερινά τους έρείπια. Όσο για τήν ιστορία τους αυτή άπάνω κάτω είναι μέσα σ'αυτά, ποϋ είπαμε ως τώρα. Μόνο σέ μερικές λεπτομέρειες έχει ανάγκη νά συμπληρωθή καί τήν συμπληρωνουμε άνακεφαλαιώνοντας τήν άπό τήν άρχή.

...

Για τό Περιθεώριο τό παλιό πρός τό παρόν δέν έχω τίποτα νά προσθέσω. Θα περιοριστώ λοιπόν στήν Αναστασιούπολι. Πότε χρίστηκε ή καλύτερα πότε τριγυρίστηκε μέ τείχος καί όχυρώθηκε μās τό δείχνει τό όνομά της. Ό τόπος υπέφερε συχνά άπ'τίς έπιδρομές στά άνήσυχα χρόνια τοϋ Ε! αϊώνα. Ό 'Αναστάσιος λοιπόν, ποϋ κι'άλλοϋ έδειξε τή φροντίδα, ποϋ είχε για τήν άσφάλεια τής χώρας του, χρίζοντας κάστρα καί τείχη, άσφάλισε καί τόν τόπο αυτό μέ κάστρο δίνοντάς του καί τό όνομά του. Ίσως δε άπ'αυτόν προέρχεται καί τό πρώτο ύδραγωγείο μαζί καί κάστρο, όπως είπαμε παραπάνω. Τι ήταν πρωτύτερα αυτού άκριβώς δέν ξέρουμε. Κι'άν δέν ήταν ή Καρτερά κόμη

σελ. 218

εΐδησι. Ἴσως στή γενική καταστροφῇ τῶν θρακικῶν πόλεων ἀπ' τὸ Σκυλλογιάννη, ὅταν καταστράφηκε καί ἡ Μοσινόπολι καί τὸ Περιθεώριο, ἴσως ὁμως καί πρωτύτερα. Γιατί ἂν σωζότανε εἶναι περίεργο πῶς δέν παίζει κανένα ρόλο στήν ἐπιδρομή τῶν Προμανδῶν, ποῦ πῆραν καί ἔκαναν κέντρο τους τήν διπλανή Μοσινόπολι (1185) καί κατόπι στό πέρασμα τῶν Καταλάνων καί τοῦ Σκυλλογιάννη. Ὅσο γιά τὸ τελευταῖο αὐτό βγαίνει στή μέση καί μιά ἀπορία. Φαίνεται δηλ. παράξενο πῶς ὁ Σκυλλογιάννης κατὰστρεψε τὸ Περιθεώριο, ἀφ' οὗ ἦταν ἀρκετά παράμερα ἀπ' τὸ δρόμο του, καί γιά νά τὸ φτάῃ ἔπρεπε νά περάσῃ ἀρκετά κανάλια μέ νερά καί ἀμμουδιές. Ἡ ἀπορία αὐτή φεύγει, ἂν τὸ Περιθεώριο βρισκόταν στο φυσικό δρόμο τοῦ Σκυλλογιάννη, δηλ. στή θέσι τῆς Ἀναστασιούπολης. Ἀλλά τότε θά' πρεπε νά υποθέσουμε πῶς τὸ παλιὸ Περιθεώριο εἶχε καταστραφῇ πρωτύτερα καί πρωτύτερα ἢ ἡ Ἀναστασιούπολι εἶχε πάρει τὸ ὄνομά του. Ἡ σκέψι εἶναι σωστή, μὰ στέκει στὸν ἀέρα ἀφοῦ δέν ἔχει εἰδήσεις ποῦ νά στηριχθῇ. Ὁ Ἀνδρόνικος ὁ νεώτερος τήν ξανάχτισε (1341) ὅχι ὁμως ὅση ἦταν πρωτύτερα. Τὰ χρόνια ἦταν δύσκολα καί οἱ δυνάμεις τοῦ κράτους περιορισμένες. Καί ἔτσι ὁμως ποῦ χρίστηκε ἦταν ἀρκετά δυνατῇ, ὥστε νά κλείσῃ τίς πόρτες στὸν Κατακουζηνό. Αὐτὸς προσπάθησε ἐπανελημμένως νά τήν πάρῃ (1342-3) τήν πρώτη μάλιστα φορά, μὰς λέγει, ἀφ' οὗ εἴκοσι τέσσερες μέρες τήν πολιορκήσε, ἐφόβισε τόσο τοὺς ἐντόπιους, ὥστε στείλανε καί πρεσβεῖα γιά νά παραδοθοῦν. Ὅταν ὁμως πληροφορηθῆκανε πῶς βιάζεται νά φύγῃ γιά τὴ Θεσσαλονίκη κλείστηκαν ξανά στο δυνατό τους κάστρο καί δέν τὸν δέχτηκαν. Μετά ἕνα χρόνο γυρίζοντας ἀπραχτός ἀπ' τὴ Θεσσαλονίκη προσπάθησε πάλι, μὰ στὰ χαμένα. Ἐκαπε λοιπὸν τίς πολιορκητικὲς του μηχανές καί τὸ παράτησε. Ἐπειτα ἀπὸ λίγο πέρασε τὸ κάστρο στὰ χέρια τοῦ Βούργαρου ληστῆ Μομιτζίλου, ποῦ ἀναδείχτηκε πρῶτα ἀπ' τὸν Καντακουζηνό ἄρχοντας τσοῦς Σλάβους τῆς Ροδόπης στὰ κάστρα τῆς Μερόπης πῆγε ὁμως κατόπι μέ τὸ

μέρος τοῦ Νασιλιᾶ γιά νά πάρη τά κάστρα τῆς Ξανθείας καί τοῦ Περιθεωρίου. Καί τᾶ πήρε. Ἀλλά τήν τελευταία στιγμή, τήν ὥρα ποῦ ἐρχότανε ἀπάνω του ὁ Καντακουζηνός μέ τούς Τούρκους τοῦ Ἀμούρ οἱ Περιθωριώτες τοῦ κλείσανε πάλι τίς πόρτες, καί ἔτσι σκοτώθηκε κάτω ἀπ' τά τείχη τους. Ἐπειτα ἀπό λίγα χρόνια ἔπενε ἡ πόλι στά χέρια τοῦ Ματθαίου τοῦ γιοῦ τοῦ Καντακουζηνοῦ. Μόλις ὅμως τᾶ 1355 παρουσιάστηκε μπροστά τᾶ τείχη τῆς ὁ Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος, ἀμέσως τόν δέχτηκαν καί τοῦ ἔμειναν πιστοί, αὐτός δέ διώρισε διοικητή τόν Ἰωάννη τόν Ἀσάνη. Λίγο κατόπι τῆ βρίσκουμε χτήμα τοῦ βυζαντινοῦ ἄρχοντα Νικηφόρου τοῦ Μελισσηνοῦ. Ὁ ἱστορικός Φραντζῆς (Βονν. 132) μᾶς κάνει λόγο γιά τήν κολοσσιαία περιουσία ποῦ ἔφηκε πεθαίνοντας στό γιό του τόν Νικόλαο, χῶρες καί τόπους "ἐντός τῆς Πελοποννήσου καί ἐκτός". "Τά δέ ἐκτός μεγάλη Αἶνος καί ἡ περί αὐτήν παροικία πᾶσα, κῶμαι καί χῶραι ἕως καί Περιθεωρίου, ἃ καί σταλείας ἐγώ παρέλαβον". Κατά ἄλλο χειρόγραφο "ἦσαν γάρ ἐκτός μεγάλη Αἶνος, Περιθεώριον καί Ξάνθη καί τὰ περί αὐτούς καί πᾶσα ἡ Χερρόνησος τοῦ Ἑλλησπόντου." Δέν εἶναι ὅμως παράξενο ὅταν κληροδοτοῦσε αὐτά ὁ Μελισσηνός στό παιδί του νά εἶχαν πέσει ἡ Ξάνθη καί τό Περιθεώριον στά χέρια τῶν Τούρκων. Γιατί ὅταν ὁ Μουράτ ὁ Β' στά 1422 ἀνέβηκε στό θρόνο του στήν Ἀδριανούπολι, ἀφοῦ νίκησε πρῶτα τόν Μουῦσαφᾶ, ἀπάνω στό ἐπινίκιο γεῦμα ποῦ ἔκανε χάρισε κατὰ τήν πληροφορία τοῦ ἱστορικοῦ Δούκα (181, 1) στό σύμμαχό του, τόν Γενοβέζο Ἰωάννη Ἀδρῦρνο "τό Περιθεώριον, ἕνα τῶν πολιχνίων τῆς Δύσεως, τοῦ ἔχει καί νέμεσθαι τοῦτο ἐφ' ὅλης ζωῆς". Ἐπειτα ξανάπενε πάλι στά χέρια τῶν Τούρκων, μαράθηκε καί σιγά σιγά ἔσβυσε, καί ἐκεῖ ποῦ ἄλλοτε ἀνθοῦσε μέτ' ζωῆς ὁμορφιά καί ἡμερη, τώρα φουντώνουν ἀγριόχορτα καί ἀγκάθια καί φωλιάζουν φεῖδια καί τσακάλια. Ἀς ἐλπίσουμε πῶς σέ λίγα χρόνια τό ἐργατικό χέρι τοῦ Ἑλλήνα γ' ωργοῦ θά ξαναδώσῃ στήν ὁμορφιά αὐτῆς χώρα τήν παλιά τῆς ὀψι, τήν ἡμ' ἡμερῆ καί πολιτισμένη ποῦ τήν ἔχασε στά χρόνια μιᾶς βάρβαρης καί ἀπολίτιστης σκλαβιᾶς. — ΤΕΛΟΣ